
Nick Hordern

Ausztrália és az afganisztáni háború

Exit Wounds: One Australian's War on Terror. John Cantwell és Greg Bearup könyvének bemutatása (Melbourne University Press, 2012. 383 oldal)

Ha Ausztráliában járva körülnézünk egy nagyobb könyvesboltban, meglepődve tapasztalhatjuk, hogy mostanában milyen széles a hadtörténettel foglalkozó könyvek választéka. Számptalan, háborúkról írt könyvet találhatunk, s nemcsak az első és második világháborúról vagy a vietnami háborúról akad bőven olvasnivaló, hanem a régebbi korok fegyveres konfliktusairól is. A hadtörténet iránti megnövekedett érdeklődés tükrözi korunk egy másik jelenségét: a katonák iránti köztisztelet megerősödését.

Nem mindig volt ez így. Míg a két világháború hősi halottjait és veteránjait általában tisztelték Ausztráliában, azokról, akik Koreában és Vietnamban szolgáltak, sokszor nem vettek tudomást, sőt olykor ellenséges érzelmekkel is szembe kellett nézniük. Mára azonban a közhangulat óriásit változott, s amit ma tapasztalhatunk az az Ausztrál Védelmi Erő (Australian Defence Force, ADF) iránti feltétlen támogatás, amely mind a mindennapi életben, mind a politikai és közéletben megnyilvánul.

Amikor 2012 augusztusában 24 óra leforgása alatt öt ausztrál katona vesztette életét Afganisztánban – hárman az afgán fegyveres erők egyik tagja által elkövetett merényletben, ketten pedig egy helikopterbalesetben –, Julia Gillard ausztrál miniszterelnök megszakította részvételét a Cook-szigeteken tartott Dél-csendes-óceáni Fórumon (South Pacific Forum). A miniszterelnöknő azzal indokolta döntését, hogy „ez volt a leg súlyosabb ausztrál veszte-

ség a vietnami háború napjai és a Long Tan-i csata¹ óta”, és vissza kell térnie hazájába, hogy a katonai vezetőkkel egyeztessen a helyzetről. Sokan úgy gondolták azonban, hogy ezzel a lépéssel épp a megelőző diplomácia szerepének jelentőségét hagyta figyelmen kívül. Hisz nem azt mondják állandóan, hogy Ausztrália azért vesz részt ilyen fórumokon, hogy csökkentse a kockázatát annak, hogy katonáinak fegyveres konfliktusokban kelljen harcolniuk?

Ilyen közhangulat mellett már-már szentségtörésnek tűnhet feltenni a kérdést, hogy egészséges dolog-e a hadsereg feltétel nélküli támogatása akár a politika, akár maga a hadsereg számára. John Cantwell vezérőrnagy *Exit Wounds (Kimeneti sebek)* címet viselő memoárja viszont épp ezt a kérdést teszi fel. Ha ugyanis a hadsereg iránti köztisztelet, melyet egyébként a kormányok is táplálnak, már olyan erőteljes, hogy elnyomja a vitát a bevetés kérdéseiről, akkor ez a tisztelet és támogatás valójában rossz szolgálatot tesz a hadsereg katonáinak.

Az *Exit Wounds* két fő részre osztható. Az egyik rész Cantwell tábornok élettörténetét meséli el: 1974-ben, közlegényként kezdte meg katonai pályafutását, 1991-ben szolgált az első Öbölháborúban, 2006-ban részt vett Irak megszállásában, 2010-ben pedig az afganisztáni ausztrál kontingens parancsnoka volt. 2011 elején tért haza Ausztráliába, és sokan úgy gondolták, hogy esélyes a hadsereg főparancsnoki tisztségére, ám ekkor poszttraumatikus stressz szindróma miatt kórházba kellett vonulnia. A tábornok végül 2012 februárjában, 38 évnyi katonai szolgálat után nyugállományba vonult. A könyv másik része azoknak a tanulságoknak a kikristályosodott összefoglalója, melyeket

¹ Az 1966. augusztus 18-ai Long Tan-i csatában az ausztrál csapatok döntő győzelmet arattak a nagyjából hússzoros (!) túlerőben levő vietnami alakulatok ellen. Az ütközetben 18 ausztrál katona vesztette életét, 24-en megsebesültek.

Cantwell saját szívszaggatóan fájdalmas tapasztalataiból von le. Egyebek között arra a megállapításra jut, hogy az ausztrál katonai tevékenység Afganisztánban, mely főként Uruzgan tartományra terjedt ki, hiábavaló volt.

Mégis, amikor ő volt az ottani ausztrál csapatok parancsnoka, maga Cantwell is „tiszteletlenségnek, sőt árulásnak” vélte az ausztrál katonai jelenléttel kapcsolatban megnyilvánuló kételemek kifejezését. A „tiszteletlenség” és „árulás” szavak használata beszédes: azt jelenti, hogy az ilyesmi személyes sértés az ausztrál haderő katonáira nézve, illetve szándékos támadás az ausztrál állam tekintélye ellen. Kemény szavak, s mivel egy olyan magas rangú katonától származnak, mint Cantwell, ez épp elég ahhoz, hogy egy otthona biztonságát élvező civil kommentátor kétszer is meggondolja, mielőtt bármiféle kételynek adna hangot. Mert ki is akarná megmondani egy olyan családnak, amelynek egyik tagja katonaként Afganisztánban halt meg, hogy az áldozatok értelmetlen volt?

De mi van akkor, ha ez mégis igaz? Valójában, az egyik legfontosabb oka annak, hogy miért nem volt nagyobb és korábbi ellenállás Ausztráliában és a koalíció többi országában az afganisztáni háborúval szemben, az az attól való félelem volt, hogy „tiszteletlennek” tekintik az illetőt. Ha kevesebb öncenzúra lett volna, talán kevesebb ausztrál és szövetséges állambeli katona halt volna meg. Az övék egyáltalán nem biztos, hogy a régóta szenvedő afgánoknak rosszabb lett volna a helyzetük, ha a koalíció tagállamainak katonái néhány évvel korábban vonulnak ki az országból, mivel – ahogy arra Cantwell rámutat: „Nemzetünk dicséretre méltó erőfeszítései Uruzgan tartományban csak egy aprócska cseppnyi enyhülést jelentenek a nyomor óceánjában.”

Ami Cantwellt illeti, számára most jött el az a pont, amikor már „nem tudja igazolni egyetlen Afganisztánban elesett ausztrál katona halálát sem.” Az idézet az *Exit Wounds*-ból származik, de a tábornok már korábban, a *The Monthly* című ausztrál folyóirat 2012. októberi számában is kifejtette véleményét, egy olyan cikkben, melynek címe mindenki számára fél-

reérthetetlenül fogalmaz: „Hiába haltak meg – Afganisztánban nem lehet happyend” (*They Died in Vain – There Can Be No Happy Ending in Afghanistan*).

Mindennek eredményeként az olvasó elkerülhetetlenül arra a következtetésre jut, hogy az ausztrál haderő katonái iránti tisztelet (ne értjük félre, nem arról van szó, hogy nem szolgálták volna meg – de ez egy másik kérdés) valójában megkönnyíti, hogy gyalogként használják őket a külpolitika sakkjátszmájában. Ausztráliának „nincs más választása, mint szoros kapcsolatokat ápolni nagy és erős szövetségesével, az Egyesült Államokkal. A szövetségben néha fizetni kell, mégpedig azzal, hogy hadba vonulunk és feláldozzuk néhány ember életét.”

Ez a megfontolás az ausztrál stratégia alapja immár több mint hatvan éve. Cantwell történetének alapja pedig az, hogy hogyan jutott el a tábornok addig, hogy végül elutasítsa ezt az álláspontot. Nagyon valószínű, hogy ő a legmagasabb rangú ausztrál katona, aki valaha is nyilvánosan ilyet tett.

Cantwell könyvének személyes vonatkozása sem kevésbé érdekes az általa levont tanulságoknál. Rámutat, hogy a halottakon és sebesülteken túl sokan – köztük ő maga is – nagy árat fizettek azért, hogy gyalogként részt vettek Canberra külpolitikai sakkjátszmájában...

Az *Exit Wounds* szokatlan darabja a hadtörténeti munkáknak, többek között azért is, mert egy pszichiátriai osztályon kezelt beteg – aki nem más, mint Cantwell tábornok – bemutatásával kezdődik. „Az Ausztrál Hadsereg jelenleg is állományban levő vezérőrnagya vagyok – írja Cantwell. – Nem kellene itt lennem.”

A pszichiátriai kezeléshez vezető húszéves út 1991-ben kezdődött. Cantwell (akkor még őrnagyként) cseretisztként szolgált a brit hadsereg egyik páncélosalakulatánál, amely harcolt az első Öbölháborúban. A könyv legérdekesebb részei közé tartozik a tábornok beszámolója a hadjárat eseményeiről, élményeiről; például arról, hogyan vezényelte keresztül ő és két parancsnokhelyettese egységüket a jellegtelen, apokaliptikus sivatagi csatamezőn, kerülgetve az iraki aknamezőket éppúgy, mint a „baráti”

zárótüzeket, s hogyan igyekeztek legutolsó ismert helyzetük, a haladási irány és a megtett távolság segítségével meghatározni a pozíciójukat, amikor a GPS-ük felmondta a szolgálatot.

Aztán... Cantwell egy lövészárók előtt áll, melyben olyan iraki katonák tetemei fekszenek, akiket élve temetett maga alá a homok, amikor az amerikai katonai bulldózerek áttörték az iraki vonalakat. Ahogy ott áll, egy „emberi kéz nyúlik ki a homokból... Rémület lesz úrrá rajtam... A halott kéz életre kel, és satuszerű szorítással megragadja az én kezemet...” Ez csak a kezdete az egyiknek azok közül a rémálmok közül, melyektől Cantwell szenvedett az első Öbölháború alatt, és amelyek azóta is kísértik...

A poszttraumatikus stressz szindróma (PTSD) előfordulása a háborús veteránok körében egyáltalán nem ritka jelenség. Azonban Cantwell öszintesége, mellyel saját helyzetét leírja – tekintettel arra, hogy egy rendkívül magas rangú parancsnokról van szó – talán a legjobb szolgálat, amit katonatársainak tesz. Mi több, minden ausztrálnak szívességet tett. Ennek a remek könyvnek a megírásával Cantwell tábormok egy olyan embertípus hiteles képviselőjének bizonyult, amely már-már eltűnt az ausztrál közéletből: a háborúban való feltétel nélküli részvétel megkérdőjelezőjének. Mi ausztrálok jól tesszük, ha meghallgatjuk Cantwell üzenetét, mielőtt Ausztráliát ismét felkérjük, hogy csatlakozzon egy külföldön bevetésre kerülő katonai koalícióhoz...

(Australian Book Review)

Günther Meier

A fejedelemség és az idegenek:
Liechtenstein bevándorlási politikája

Martina Sochin D'Elia: „Man hat es doch hier mit Menschen zu tun!” (Itt mégiscsak emberekről van szó!) c. könyvének ismertetése (Chronos Verlag, 2012)

Liechtenstein, ez az aprócska fejedelemség már régóta megszorító bevándorlási politikát folytat. Egy nemrégiben megjelent tanulmány vázolja

a fejleményeket és a jelenlegi vitákat – számos svájci párhuzammal tarkítva.

A 20. század elejéig a Rajna völgyében fekvő szegény fejedelemségben a bevándorlás mértéke jelentéktelen volt. Sőt, ellenkezőleg, a szegénység és a nyersanyaghiány miatt sok liechtensteini kényszerült arra, hogy idénymunkásként a szomszédos országokban dolgozzon vagy kivándoroljon az Egyesült Államokba. A helyzetben a második világháború utáni gazdasági fellendüléssel állt be döntő fordulat, amikor előbb az ipar, később pedig a pénzügyi szolgáltatók sem tudták már a hazai munkaerőpiacról fedezni munkaerőigényüket. Az ország aprócska mérete miatt azonban a hatóságok már 1963-ban arra kényszerültek, hogy korlátozzák a külföldiek beköltözését. 1970-ben született döntés a máig is érvényben levő egyharmados határról (Drittelsgrenze), melynek értelmében az országban élő külföldiek száma nem haladhatja meg az összlakosság egyharmadát. Még a Svájcban történő bevándorlást is korlátozták. 1995-ben, az Európai Gazdasági Térséghez való csatlakozáskor pedig Liechtenstein minimálisra tudta korlátozni a munkaerő szabad mozgását, az EU egyik szabadságelvének érvényesítését.

Az állampolgárság elnyerése és elvesztése

Martina Sochin D'Elia tanulmányozta a fejedelemség lakosai és az idegenek kapcsolatát a második világháború óta eltelt időszakban. A szerző három fő típusát különbözteti meg a bevándorlásnak: házassági, munkavállalási és menekültmigrációt. A három típus nem csak a beköltözők motivációi miatt különbözik egymástól, hanem eltérő érzelmi tartalommal is rendelkeznek.

Az első, elutasító eredménnyel zárult szavazás 1971-ben a nők szavazati jogáról olyan fejlődést indított el, amely változásokhoz vezetett a honosítási gyakorlatban és a liechtensteini nőkkel való bánásmódban is. 1974-ig ugyanis automatikusan elvesztették állampolgárságukat azok a liechtensteini nők, akik külföldi állampolgárral kötöttek házasságot. Csak a parlament által a kormány elé terjesztett „a liechtensteini állampolgárság megőrzéséről” szóló